

ZAMONAVIY O'ZBEK ADABIYOTIDA QAHRAMON XARAKTERLARINI TAHLIL QILISH

Rayhona Ruzmurodova

Qoraqalpoq davlat universiteti

O'zbek filologiyasi fakulteti 3-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18671649>

ARTICLE INFO

Received: 31st January 2026

Accepted: 5th February 2026

Published: 16th February 2026

KEYWORDS

Zamonaviy o'zbek adabiyoti, qahramon obrazi, xarakter, psixologik tahlil, badiiy obraz, shaxs va jamiyat, ichki monolog, realizm, individualizm, ma'naviy izlanish.

ABSTRACT

Mazkur ish zamonaviy o'zbek adabiyotida qahramon xarakterini yaratish va badiiy tahlil qilish masalalariga bag'ishlangan. Unda mustaqillik davri adabiyotida shakllangan yangi qahramon tipi, uning ruhiy-psixologik holati, ijtimoiy muhit bilan munosabati, ichki ziddiyatlari va individual dunyoqarashi keng yoritiladi. Tadqiqot davomida zamonaviy adabiyotda qahramon obrazining an'anaviy qahramonlardan farqli jihatlari, real hayotga yaqinlashuvi, ichki monolog, psixologik tasvir, ramziy ifoda va muallif pozitsiyasining kuchayishi kabi xususiyatlar tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy o'zbek nasri va she'riyatida qahramon xakteri orqali jamiyatdagi ma'naviy-axloqiy muammolar, shaxs va jamiyat o'rtasidagi ziddiyatlar, zamon va inson munosabati badiiy talqin etilishi ochib beriladi.

Kirish

Zamonaviy o'zbek adabiyotida qahramon xarakterini tahlil qilish masalasi adabiyotshunoslikning eng muhim va dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Chunki har bir davr adabiyoti, eng avvalo, o'sha davr insonining ruhiyati, dunyoqarashi, ijtimoiy mavqei va ichki kechinmalarini badiiy qahramon orqali aks ettiradi. Mustaqillik yillaridan keyingi o'zbek adabiyoti esa qahramon obrazini yaratishda tub burilish yasadi. Endilikda adabiyot markazida ijtimoiy buyurtmani bajaruvchi umumlashma tip emas, balki o'ziga xos ruhiy olamga ega, ichki ziddiyatlar bilan yashaydigan, hayotiy tanlovlar qarshisida qolgan individual shaxs turadi. Bu holat qahramon xarakterini tahlil qilishda yangicha yondashuvlarni talab etadi.

Asosiy qisim

An'anaviy o'zbek adabiyotida qahramon ko'pincha muayyan axloqiy ideal yoki ijtimoiy g'oyaning tashuvchisi sifatida tasvirlangan bo'lsa, zamonaviy adabiyotda u murakkab va ko'p qirrali shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy qahramonlar hayotdagi oddiy insonlarga yaqin, ularning kamchiliklari, ikkilanishlari, ichki kurashlari ochiq ko'rsatiladi. Bunday qahramonlar ko'pincha o'zini va hayotni anglash jarayonida tasvirlanadi, ularning xakteri voqealar rivoji davomida shakllanib boradi. Bu esa xarakter tushunchasini statik emas, balki dinamik hodisa sifatida qarashga imkon beradi. Istiqloq davri romanchiligini

adabiyotshunos I. Yakubov tadqiqotda Mustaqillik davrida o'zbek milliy romanining "roman-pentalogiya, roman-tetralogiya, rivoyat-roman, mistik-roman; ilmiy-fantastik roman, marifiy-biografik roman, esse-roman, roman-istexzo, roman-muhokama, roman-publitsistika, "mini-roman" janrlari yaratilganini ilmiy asoslab beradi. [5]

Zamonaviy o'zbek nasrida qahramon xarakterining psixologik tahliliga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yozuvchilar tashqi voqealardan ko'ra qahramonning ichki dunyosini, ruhiy kechinmalarini tasvirlashga intiladilar. Ichki monolog, xotira, tush, ramziy obrazlar orqali qahramonning ong osti holati ochib beriladi. Natijada qahramon xakteri murakkab psixologik qatlamlardan tashkil topgan badiiy hodisaga aylanadi. Bu holat o'quvchini qahramon bilan hamdard bo'lishga, uning ruhiy iztiroblarini his etishga undaydi.

Zamonaviy adabiyotda qahramon xakteri ko'pincha jamiyat bilan munosabatda ochiladi. Shaxs va jamiyat o'rtasidagi ziddiyatlar qahramonning ichki kechinmalarida, qarorlarida va harakatlarida namoyon bo'ladi. Ijtimoiy muhitning bosimi, qadriyatlar inqirozi, ma'naviy bo'shliq kabi omillar qahramon xakterini shakllantiruvchi asosiy omillar sifatida talqin etiladi. Bunday asarlarda qahramon ko'pincha jamiyat talablariga moslashish yoki o'z "men"ini saqlab qolish o'rtasida tanlov qiladi. [2] Ushbu tanlov jarayoni esa xakter tahlilining markaziy nuqtasiga aylanadi. Zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol qahramonlar xakterining talqini ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayol obrazi endilikda faqatgina an'anaviy oilaviy rollar doirasida emas, balki mustaqil fikrlovchi, o'z hayoti va taqdiriga mas'ul shaxs sifatida tasvirlanadi. Ayol qahramonlarning ichki kechinmalari, ijtimoiy faolligi, shaxsiy erkinlikka intilishi zamonaviy adabiyotda yangi xakter tipini yuzaga keltirdi. Bu holat o'zbek adabiyotida gender masalalarining badiiy talqinida muhim bosqich bo'lib xizmat qiladi.

Zamonaviy she'riyatda ham lirik qahramon xakteri muhim o'rin tutadi. Lirik qahramon ko'pincha shoirning ichki "meni" bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi. Uning xakteri hissiyotlar, falsafiy mushohadalar, hayotga munosabat orqali ochiladi. Zamonaviy lirik qahramon o'zini jamiyatdan ajratmagan holda, lekin ichki yolg'izlik, ma'naviy izlanish holatida tasvirlanadi. Bu esa she'riyatda xakter tushunchasining yanada chuqurlashuviga olib keladi. Qahramon xakterini tahlil qilishda badiiy til va uslub masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy adabiyotda tilning soddalashuvi, jonli nutqqa yaqinlashuvi qahramon xakterining tabiiy va ishonarli chiqishiga xizmat qiladi. Dialoglar orqali qahramonning ruhiy holati, dunyoqarashi va ijtimoiy mavqei ochib beriladi. Shu bilan birga, ramziy va metaforik tasvirlar qahramon xakterining ichki qatlamlarini yoritishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Xakter tahlilida muallif pozitsiyasining o'rni ham alohida ahamiyatga ega. Zamonaviy yozuvchilar ko'pincha qahramoniga ochiq baho bermaydi, balki uni o'quvchi hukmiga havola etadi. Bu esa o'quvchini faol tafakkurga chorlaydi, qahramon xakterini mustaqil tahlil qilishga undaydi. Bunday yondashuv adabiy asarning estetik qiymatini oshiradi va uning ko'p qatlamli talqiniga imkon yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy o'zbek adabiyotida qahramon xakterlarini tahlil qilish jarayoni adabiyotshunoslik uchun keng imkoniyatlar ochadi. Zamonaviy qahramonlar murakkab ruhiy olamga ega bo'lib, ular orqali jamiyatdagi ijtimoiy, ma'naviy va axloqiy muammolar badiiy ifoda etiladi. Qahramon xakterining psixologik chuqurligi, individual xususiyatlari va hayotiy ishonarliligi zamonaviy o'zbek adabiyotining muhim belgilaridan biri

sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois, qahramon xarakterini tahlil qilish nafaqat adabiy jarayonni anglash, balki zamon ruhini his etishning ham muhim vositasi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti. – Toshkent: Fan, 2004.
2. Otauli. «Ruxiy kadriyat». Mustakillik davri adabiyoti. -T.: «Adabiyot va san'at nashriyoti», 2006.
3. Umurov Risolalar, saylanmasi. 1-jild. - Toshkent.: "Fan", 2007.
4. Rasulov A. Badiiylik bezavol yangilik. -T.: «Shark», 2007.
5. View of ZAMONAVIY O'ZBEK ROMANLARIDA QAHRAMON XARAKTERINING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI.
6. Karimov Istiklol davri adabiyoti. - T.: «Yangi nashr», 2010.
7. Kuronov D. Mamajonov Z., Sheraliyeva M. Adabiyotshunoslik lugati. - Toshkent: Akademnashr, 2010.
8. Botirova Sh.I. (2020). Problematic Aspects Related To the Use of Educational Technologies And Interactive Methods In The Classroom. International Journal of Multidisciplinary Research, 6(8), 539-541. Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlari lug'ati. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2010

INNOVATIVE
ACADEMY